

قوه مقننه و قانون اساسی

مؤلف:

جمعی از نویسندگان

به اهتمام:

پژوهشکده شورای نگهبان

فهرست مطالب

- تحلیل ساختاری-کارکردی نظام‌های تقنینی تک‌مجلسی و دو‌مجلسی؛ جهات توجیهی و نگاه انتقادی ۱
حسن گروسی، بابک باصری
- چالش‌ها و حدود اختیارات مجلس شورای اسلامی از منظر تئوری سیستم‌ها ۲۳
پگاه نوشیروان بابل، الهام یعقوبی، سارا محمدی، حسین اصلی پور
- بررسی تطبیقی تفکیک ماهوی قوای مقننه و مجریه در رویه‌ی مراجع صیانت از قانون اساسی ایران و فرانسه ۴۷
محمدرضا ویژه
- مبانی و اصول تشخیص صلاحیت نمایندگی مجلس شورای اسلامی ۷۵
محمدجواد رضائی‌زاده، محسن داوری
- آسیب‌شناسی تعیین شرایط داوطلبان نمایندگی مجلس در پرتو قانون اساسی و سیاست‌های کلی انتخابات ۱۰۱
هادی طحان نظیف، سجاد قلیچ‌پور
- امکان سنجی الگوی مطلوب حوزه‌بندی انتخابات مجلس شورای اسلامی ۱۲۵
آیت مولائی، مسعود احمدی
- امکان سنجی عزل نمایندگان مجلس در نظام حقوق اساسی ایران ۱۵۳
سیداحمد حبیب نژاد، زهرا عامری
- امکان سنجی حقوقی شفافیت آرای نمایندگان ۱۷۷
حسین محمدی احمدآبادی، محمد برزگر خسروی
- ابعاد فقهی و حقوقی «رأی ممتنع» در مجلس شورای اسلامی ۲۰۵
سید محسن قائمی خرق، داور درخشان

مصونیت پارلمانی در نظام حقوق اساسی ایران در پرتو اندیشهٔ قانونگذار اساسی. ۲۳۳

حامد نیکونهاد

چالش‌های نظارتی مجلس شورای اسلامی بر برنامه‌های توسعه..... ۲۵۵

سید احمد حبیب‌نژاد، سیده زهرا سعید

واکاوی واژه «طرز کار» در اصل نود قانون اساسی..... ۲۷۷

رضا محمدی کرجی، علی‌رضا جعفرزاده بهاء‌آبادی

مقدمه

قوه مقننه در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران از طریق مجلس شورای اسلامی عمل می‌کند و نقشی محوری در نظام حکومتی دارد. این مجلس از نمایندگانی تشکیل می‌شود که مستقیماً توسط مردم انتخاب می‌شوند و مسئولیت اصلی آن تصویب قوانین، نظارت بر عملکرد قوه مجریه و دفاع از حقوق ملت است. دوره نمایندگی چهار سال است و تعداد نمایندگان بر اساس جمعیت و عوامل مختلف تعیین می‌شود.

مجلس شورای اسلامی می‌تواند در چارچوب قانون اساسی برای همه مسائل کشور قانون وضع کند. قوانین نباید با احکام و اصول مذهب رسمی یا قانون اساسی مغایرت داشته باشند و این موضوع توسط شورای نگهبان بررسی می‌شود. مجلس همچنین وظیفه تفسیر قوانین عادی و بررسی طرح‌ها و لوایح قانونی را بر عهده دارد.

نظارت بر عملکرد دولت یکی دیگر از وظایف مهم مجلس است. نمایندگان حق تحقیق و تفحص در تمام امور کشور را دارند و می‌توانند رئیس‌جمهور یا وزرا را مورد سؤال یا استیضاح قرار دهند. علاوه بر این، تصویب معاهدات بین‌المللی، نظارت بر تغییرات مرزی و تصمیم‌گیری درباره شرایط اضطراری نیز از وظایف مجلس است.

نمایندگان مجلس در برابر ملت مسئول هستند و آزادی کامل در اظهار نظر و رأی خود دارند. همچنین مجلس به شکایات مردم درباره عملکرد سایر قوا رسیدگی می‌کند. جلسات مجلس باید شفاف و علنی باشد، مگر در شرایط خاص که جلسات غیرعلنی تشکیل می‌شود.

در نهایت، مجلس شورای اسلامی به‌عنوان نماینده مردم، نقشی اساسی در قانون‌گذاری و نظارت بر عملکرد نظام دارد و ضامن حقوق ملت و پیشبرد سیاست‌های کشور است.

این کتاب مجموعه‌ای از مقالات علمی و پژوهشی است که به‌طور جامع و دقیق به بررسی ابعاد مختلف قوه مقننه در نظام حقوقی ایران و تطبیق آن با سایر نظام‌های حقوقی پرداخته است. این اثر برای دانشجویان و پژوهشگران حوزه حقوق عمومی و حقوق اساسی از اهمیت بالایی برخوردار است، زیرا به تحلیل مفاهیمی مانند ساختارها و کارکردهای نظام‌های تقنینی، حدود اختیارات مجلس شورای اسلامی، نظارت بر عملکرد آن و همچنین جنبه‌های حقوقی و فقهی مرتبط با نمایندگی مجلس می‌پردازد.

مطالعه این کتاب به مخاطبان کمک می‌کند تا با مبانی نظری و عملی قوه مقننه آشنا شوند و

دیدگاه جامعی نسبت به چالش‌ها و مسائل مرتبط با آن به دست آورند. مقالاتی که درباره تفکیک قوا، نظارت مجلس، شفافیت آرای نمایندگان و مصونیت پارلمانی نوشته شده‌اند، به‌ویژه برای درک جایگاه مجلس در نظام حقوقی ایران و تطبیق آن با نظام‌های دیگر بسیار مفید هستند. این اثر با ارائه تحلیل‌های تطبیقی، از جمله بررسی نظام‌های تقنینی ایران و فرانسه، امکان بررسی نقاط قوت و ضعف نظام تقنینی کشور را فراهم می‌کند.

کتاب همچنین به موضوعات خاصی مانند شرایط داوطلبی نمایندگی مجلس، امکان عزل نمایندگان، و ابعاد فقهی رأی ممتنع پرداخته است که نشان‌دهنده اهمیت ارتباط بین مفاهیم اسلامی و حقوقی در نظام تقنینی ایران است. این موضوعات برای دانشجویانی که به حقوق تطبیقی و فقه علاقه‌مند هستند، بسیار ارزشمند است.

ضرورت مطالعه این کتاب به دلیل تأکید آن بر نقش مجلس به‌عنوان یکی از ارکان اصلی نظام جمهوری اسلامی ایران و همچنین تأثیرگذاری مستقیم آن بر تدوین قوانین و نظارت بر سایر قوا است. این کتاب به پژوهشگران کمک می‌کند تا درک عمیق‌تری از نقاط ضعف و قوت نظام تقنینی ایران به دست آورند و بتوانند در زمینه اصلاحات حقوقی و تقویت ساختارهای قانونی گام بردارند. این مجموعه، تلفیقی از مباحث نظری و عملی را ارائه می‌دهد و به‌عنوان یک منبع علمی ارزشمند در حوزه حقوق عمومی و حقوق اساسی، پژوهش‌های آینده در این حوزه را غنا می‌بخشد.

گفتنی است مجموعه مقالات کتاب حاضر، پیش از این در شماره‌های مختلف فصلنامه علمی پژوهشی دانش حقوق عمومی توسط پژوهشکده شورای نگهبان گردآوری و منتشر شده است و اینک پس از تجمیع موضوعی و تدوین در قالب یک اثر علمی منسجم به دانشجویان، پژوهشگران و صاحب نظران حقوق عمومی ارائه می‌شود. مطالب بیان شده در مقالات لزوماً بیانگر نظرات پژوهشکده شورای نگهبان نبوده و صرفاً ایده و نظرات نگارندگان آن‌ها می‌باشد.

پژوهشکده شورای نگهبان

زمستان ۱۴۰۳